

SURİYE KRİZİ BAĞLAMINDA OBAMA DÖNEMİ TÜRKİYE-ABD İLİŞKİLERİNDE DEĞİŞEN GÜVENLİK ORTAKLIĞI

*Obama Term Turkey-US Relations and Changing Security Partnership in The Context of
Syria Crisis*

Yrd. Doç. Dr. Burcu SUNAR CANKURTARAN
İstanbul Üniversitesi burcusunar@hotmail.com
Öğr. Ferahşan Yaprak GENÇKAYA
Yıldız Teknik Üniversitesi ferahsan@gmail.com

Cankurtaran Sunar, B. & Gençkaya, F.Y. (2017). “Suriye Krizi Bağlamında Obama Dönemi Türkiye-ABD İlişkilerinde Değişen Güvenlik Ortaklığı”, Vol:3, Issue:11; pp:141-150 (ISSN:2149-8598)

ARTICLE INFO

Article History

Makale Geliş Tarihi

Article Arrival Date

11/05/2017

Makale Yayın Kabul Tarihi

The Published Rel. Date

25/05/2017

Anahtar Kelimeler

ABD, Türkiye, Suriye Krizi,
Güvenlik Ortaklığı

Keywords

US, Turkey, Syria Crisis,
Security Partnership

JEL Kodları: - -

ÖZ

Kökenleri Osmanlı dönemine kadar uzanan Türk-Amerikan ilişkilerinde tarih boyunca iniş ve çıkışlar yaşamış ancak iki ülke de birbiri için kaybedilmemesi gereken değerli müttefikler olmuştur. 2000’li yıllarla beraber ABD’nin değişen Orta Doğu politikası ve Türkiye’nin bu çerçevedeki yerinin belirsizliği ikili ilişkilerdeki bu eğilimin değiştiği izlenimi yaratmıştır. 2008 yılında Obama hükümetinin başa gelmesi ile yeni bir döneme girilmiş, ilişkilerin tanımında “stratejik ortaklık” kavramının yerine daha ileri düzeyde iş birliğini ifade ettiği belirtilen “model ortaklık” söylemi geliştirilmiştir. 2010 yılında ortaya çıkan Arap Baharı ve takip eden süreçte Suriye’de başlayan iç savaş ile ikili ilişkilerdeki yeni tanımın test edildiği süreçlerden geçilmiştir. ABD’nin bölgesel güç olarak nitelendirilebilecek, tarihi müttefiki Türkiye ile ilişkileri Suriye Krizi taraflarından PYD’ye (Demokratik Birlik Partisi) verdiği destek ile sorgulanır hale gelmiştir. Bu bağlamda çalışmada, Suriye Krizi perspektifinden Obama dönemi Türkiye-ABD ilişkileri incelenmiş ve müttefik ilişkilerinin zedelendiği iddia edilmiştir. Çalışma sonunda, Obama döneminde Türkiye-ABD ilişkilerinin Suriye Krizi özelinde daha da ayrıştığı hipotezi doğrulanarak, “model ortaklık” kavramının içinin doldurulamadığı ve iki ülke arasında güvenlik ortaklığından ziyade ayrışan güvenlik çıkarlarının olduğu sonucuna varılmıştır. ABD’nin izlediği pasif tutum ve bölge unsurları ile hareket etme politikası kapsamında PYD’ye verdiği destek yakın dönemde değişecek gibi gözükmemektedir. Bu bağlamda, Türkiye-ABD ilişkilerinin kısa dönemde pozitif bir ivme kazanmayacağı öngörülmektedir.

ABSTRACT

The history of Turkish-American relations, which can be traced back to the Ottoman era, has experienced ups and downs throughout history but both countries have been valuable allies to each other that should not be lost. Along with the 2000s, the US changing Middle Eastern policy and the ambiguity of Turkey in this new policy, has created the impression that the bilateral relations have changed this tendency. In 2008, with term of the Obama government, a new turn was initiated and the definition of relations have changed from "strategic partnership" to a newly developed rhetoric "model partnership" in which the term expressed advanced kind of new association. In 2010, with the emergence of the Arab Spring and the beginning of the Syrian Civil war in the following process, the utility of the new definition has been tested. The US relationship with his historical ally Turkey, which could be defined as the regional power, has become questioned after US has begun supported to PYD (Democratic Unity Party) which is one of the warring faction of the Syrian Crisis. In this context, this article analyzed Obama term Turkey-US relations from the perspective of Syrian Crisis and claimed that the allied relations were deteriorated. At the end of the article, the hypothesis of “during the Obama term the Turkey-US relations specific to Syrian Crisis were disintegrated” was confirmed, the concept of "model partnership" was found inefficient, and the conclusion of the security partnership relations were disintegrated rather than integrated has been reached. The US passive attitude and the US support given to PYD as a part of acting with the regional actors policy has not seem to be changed in the recent period. In this context, it is envisaged that Turkey-US relations will not gain a positive momentum in the short term.

1. GİRİŞ

Türk-Amerikan ilişkileri ilk olarak Osmanlı döneminde ticaret faaliyetleri çerçevesinde başlamış, Soğuk Savaş döneminde ise güvenlik çıkarları temelinde ittifak ilişkileri kurulmuştur. Soğuk Savaş dönemindeki iki kutuplu sistemde Türkiye’nin, ABD liderliğinde şekillenen Batı Blok’u içerisinde yer almasıyla ikili ilişkiler gelişmiş, NATO (Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty

Organization)) üyeliğiyle de stratejik bir boyut kazanmıştır. Soğuk Savaş süresince Sovyet tehdidi temelinde güvenlik kaygılarıyla geliştirilen ittifak ilişkisi, bu dönemin sona ermesi ile oluşan yeni uluslararası düzende özellikle Orta Doğu'yu içine alan coğrafyada yeni iş birliği alanları yaratmış, ikili ilişkiler iş birliği çerçevesinde devam etmiştir.

2000'li yıllara gelindiğinde, 11 Eylül olayları ile birlikte uluslararası ilişkilerde meydana gelen küresel kırılma, ABD'nin "terörle mücadele" kapsamında değişen Orta Doğu politikası ile Türkiye'nin bu politikadaki yeri önem kazanmıştır. George W. Bush hükümeti döneminde Orta Doğu bölgesinde oyun kurucu olarak sahada yer alan ABD, Irak ve Afganistan'a askeri müdahalede bulunmuştur. Bu dönemde Türkiye-ABD ilişkileri, özellikle Türkiye'nin Irak'a asker göndermesini öngören 1 Mart tezkeresinin TBMM'de (Türkiye Büyük Millet Meclisi) kabul edilmemesinin ardından kritik bir sürece girmiştir. George Bush dönemi boyunca benimsenen "ya bizdensiniz ya onlardan" yaklaşımı uluslararası arenada ABD algısına zarar vererek ülkenin prestij kaybına uğramasına neden olmuştur. 2008 yılında "inanabileceğimiz bir değişim" (Change we can believe in) sloganı ile yönetime gelen Obama, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de ilişkilerin daha yapıcı bir boyut kazanacağı inancını doğurmuştur.

Soğuk savaş döneminden bu yana Türkiye ve ABD müttefik ilişkisinin tanımında kullanılan "stratejik ortaklık" kavramının, özellikle George Bush döneminde kötüleşen ilişkiler doğrultusunda, aşınması ve ikili ilişkilerdeki ayrışmanın gözle görünür hale gelmesi nedeniyle yeniden tanımlanmıştır. Obama hükümeti göreve geldiğinde ikili müttefik ilişkilerinin tanımlanmasında "model ortaklık" kavramını geliştirmiştir. George Bush döneminde ayrışan çıkarlar ile muğlaklaşan ikili ilişkiler, Obama yönetimi döneminde yeni tanımlar ve politika girişimleri ile geliştirilmeye çalışılmış, bu girişim Arap Baharı başlangıcında ve olayların Suriye'ye sıçramasına kadar başarılı seyretmiştir. Ancak, Suriye Krizi ile ikili ilişkilerde daha karmaşık bir sürece girilmiştir. 2010 yılında başlayan Arap Baharı ve takip eden süreçte yaşanan Suriye Krizi ile Orta Doğu Bölgesi'ndeki güç dengeleri değişmiştir. Mevcut krizin taraflarının çokluğu ve belirsizliği ise olayı daha da karmaşık hale getirmiştir. Dünya politikasına yön veren ABD'nin bölgeye yönelik politikalarının incelenmesi ise değişen güç dengelerinin anlaşılması açısından önem arz etmektedir. Olayların başlangıcında ortak politika yürüten Türkiye ve ABD ilişkileri, ABD'nin PYD'yi (Demokratik Birlik Partisi) destekleyen politikalarının ardından ayrışmaya başlamıştır. Bu bağlamda, ortak hedef ve ortak menfaatlerin korunması, aynı hedefe ulaşma konusunda müşterek hareket edilmesi gibi amaçlar içeren stratejik ortaklık kavramı, Türkiye-ABD ilişkilerini tanımlamakta doğru bir kavram mıdır ve ne derece başarılı olmuştur konuları çalışmada cevap aranan sorular olmuştur.

Çalışmanın hipotezi Obama döneminde Türkiye-ABD güvenlik ortaklığının değişime uğradığıdır. Bu değişim ise Suriye krizi üzerinden incelenecektir. Bu çerçevede çalışmada ABD dış politikası ve Türkiye-ABD ilişkilerinin gelişimi incelenecek ve ikili ilişkileri seyrinin Obama dönemindeki analizi Suriye Krizi perspektifinden ele alınacaktır

2. SURİYE KRİZİ ÖNCESİ OBAMA DÖNEMİ TÜRKİYE-ABD İLİŞKİLERİ

2008 yılı seçimlerinde seçimi kazanan Barrack Obama 2009 yılı Ocak ayında görevi George W. Bush'dan devralarak ABD'nin 44. Başkanı olmuştur. ABD'nin ilk siyahi başkanı olması, ABD siyasi tarihi açısından önemli bir gelişmedir. Göreve gelmesinin akabinde ilk mülakatını bir Arap televizyonuna vererek dış politikada diplomasi ve çözümden yana olduğunu belirtmiştir. (Albright, s.4)

Obama'nın kendi adıyla anılan özel bir doktrini bulunmamasına rağmen dış politika ajandasının W. Bush Doktrini'nden oldukça farklı olduğu izlenimi uyanmıştır. Önleyici savaş (preemptive war) ilkesine dayanan W. Bush Doktrini'ni terörizme karşı savaş söylemi ile Afganistan ve Irak müdahalelerinde bulunmuş, Orta Doğu bölgesinde destek gören radikalizmin sebebini demokrasi yoksunluğu olarak tanımlamış ve bölgede reform yoluyla siyasal dönüşüm hedeflemiştir. W. Bush'un aksine yapıcı söyleme sahip olan Obama'nın, ABD'nin dış politikada Orta Doğu'da arkadan yönlendirme (leading from behind) siyaseti ile ABD'nin bölgede doğrudan güç kullanıma karşı bir duruş sergileyerek yerel unsurlar ile hareket etme politikasını benimsediği gözlenmiştir. (Ford, 2010,s.464)

Obama'nın yapıcı söylemleri bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de ABD-Türkiye ilişkileri adına pozitif gelişmelerin yaşanabileceği algısını oluşturmuştur. Bu dönemde Türkiye'de Ahmet Davutoğlu dışişleri bakanlığı görevine gelmiştir. Başkanlık seçimlerinden önce Obama'nın seçim vaatleri

arasında yer alan başlıca konular şunlardır: El-Kaide ve Taliban rejimini bitirmek, Irak'taki savaşı sonlandırmak, enerji güvenliğini sağlamak, 21. yüzyıl küresel meydan okumalarına cevap verebilmek adına ABD'nin müttefik ilişkilerini yeniden inşa etmek ve haydut devletler olarak tanımlanan devletlerin ve teröristlerin nükleer silahlara erişimini engellemektir.(Boys, 2014, s.828) Bu şartlar altında bölge politikaları ile kesişen konumu Türkiye'yi jeopolitik pozisyon olarak ABD dış politikasında önemli hale getirmiştir.

Obama'nın dış politika anlayışı ve Türkiye'ye bakış açısı Bush'un yaklaşımından farklı şekillenmiş ve bu bakımdan Türkiye ile ilişkilerini stratejik ortaklıktan farklı bir boyuta taşımayı amaçlamıştır. Türkiye-ABD ilişkilerinde sık sık dile getirilen stratejik ortaklık kavramı iki ülkenin ortak çıkarlarının yanında ortak değerlerinin de var olduğunu belirtmekte ve ilişki biçimini tanımlamaktadır. Partilerden bağımsız uzun dönemli ittifak ilişkisini tanımlayan bu kavram, kapsamlı hedef ve köklü çıkarları belirtmektedir. Bu kapsamda, stratejik ortaklık ilişkisinde kontrolün paylaşılması, kararların birlikte alınması ön görülülerek, ortaklar birbirlerinin mafaatlerini koruma noktasında ortak politika yürütmektedir. Ortaklık eğitim ve medya kurumları, sivil toplum kuruluşları gibi devler dışı aktörler arası ilişkiler ile de desteklenmektedir. (Aras, Alırıza, 2012, s.6) Ancak, 1 Mart tezkeresinin bir anlamda Türk-Amerikan ilişkilerinde stratejik ortaklığın sonu olarak ifade edilmiştir.

Obama 2009 yılında yönetime gelmesinden sonra ilk denizaşırı ziyaretini Türkiye'ye gerçekleştirerek ortaya koymuş, ikili ilişkileri "model ortaklık" olarak tanımlamıştır. Konsept olarak "model ortaklık" ikili ilişkilerin daha gelişmiş bir seviyeye ulaştığını ifade etme amacını taşımaktadır. Obama'nın kendi tanımına göre, ikili ilişkilerin artık güvenlik boyutundan daha geniş alanları kapsayacağını ifade etmiştir. Model ortaklık kavramı anlam olarak temelde karşılıklı anlayış ve dialog birliği sağlaması olarak tanımlanmaktadır. Kavram, ilk olarak Obama'nın Türkiye ziyareti sırasında, iki müttefikin ortak değer ve hedeflerini gerçekleştirilmesi doğrultusunda daha yakın iş birliği içinde olması vizyonu olarak tanımlanmıştır. (Aras, Alırıza, 2012, s.8) Müttefik ilişkilerinin tanımında uzun zamandır kullanılan "stratejik ortaklık" ile karşılaştırıldığında, model ortaklık kavramı, ABD ile Türkiye arasındaki ilişkiyi bir adım daha ileri götürmeyi amaçlamış, küresel bir güç ile iddialı bir bölgesel güç arasındaki yakın işbirliğini vurgulamıştır. Model Ortaklık kavramı Arap Baharı süresince belirginleşmiştir. (Kurtbağ, 2015, s.191) Stratejik ortaklık kavramı gibi model ortaklık kavramının da Türk-Amerikan ilişkilerinin tanımlanması noktasında ne derece yeterli olduğu ve olası sorunlu yönlerinin neler olduğu konuları çalışmada ele alınacaktır.

Türkiye-ABD arasında II. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan stratejik ortaklık, Soğuk Savaş sonrası dönemde ortak düşman ve tehdit kavramının yok olması ve uluslararası sistem değişikliği nedeniyle söylem düzeyinde kalmıştır. 1 Mart 2003 yılındaki tezkere olayı ile ise söze dökülmese de bu stratejik ortaklık sonlanmış ve bu tarihten sonra Türkiye-ABD ilişkileri tekrar istenilen düzeye getirilememiştir. Türkiye'nin AKP (Adalet ve Kalkınma Partisi) döneminde benimsediği "komşularla sıfır" sorun politikasının İran'ı da içermesi, zaman zaman ABD'yi rahatsız etmiştir. (Larrabee, 2011, s.6) Türkiye genelde İran'ın nükleer silah sahibi olmasını istemediğinin altını çizirken, ülkeye yaptırım uygulanmasını yerine diplomasi kanalıyla sorunun çözülmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu bakımdan ABD'nin yaklaşımından ayrılan Türkiye, 17 Mayıs 2010 tarihinde Brezilya ve İran ile Tahran Anlaşmasını imzalamıştır. (Kurtbağ, 2015, s.191) ABD İran'ın uranyum zenginleştirmesinin durdurulmasına ilişkin yeteri kadar madde ve yaptırım olmaması nedeniyle anlaşmayı sorunun çözümü açısından tahmin edici bulmamıştır. Genel anlamda Nükleer Zirvede ki kararlar, Washington'ı oldukça rahatsız etmiştir. Tahran Anlaşması'nın imzalanmasının ardından ABD, İran'a yaptırım uygulama talebinden vaz geçmeyerek konuyu BMGK (Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi)'ne taşımıştır. BMGK'ne bu dönemde iki yıllığına geçici üye olan Türkiye ve Brezilya ise, Tahran Anlaşması'nın geçersiz kalacağı tezini savunarak, BM'in 9 Haziran 2010 tarihinde İran'a yönelik yaptırım uygulanması kararına hayır oyu kullanmıştır. Türkiye'nin BMGK'daki oylamada, 5 daimi üyenin olumlu oyunun aksine hayır oyu kullanması ABD yönetimini rahatsız etmiştir. ABD'nin model ortaklık kavramı iki devletin eşit bir ilişki modelini tanımlamaktan ziyade, hiyerarşik ilişkileri tanımlayan bir kavram algısı yaratmıştır. Bu bakımdan, Türkiye "model ortaklık" kavramından tatmin olmamıştır. İkili ilişkilerde hala Soğuk Savaş reflexleri ile hareket eden ABD'nin, Türkiye'nin bölgesel güç olma girişimlerini desteklemediğini söylemek yanlış olmaz (Yılmaz, 2010).

3. ARAP BAHARI VE SURİYE KRİZİ

2010 yılında Tunus'lu bir protestocunun kendini ateşe vermesi ile başlayan ve bir anda toplu bir protesto oluşumuna dönüşen bu hareket bütün dünyanın dikkatini çekmiş ve Orta Doğu için yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Yıllardır yönetimde bulunan liderlerin diktatörlüğüne, varolan siyasi yozlaşmaya, enflasyona, işsizliğe ve genel olarak kötü yaşam koşullarına bir başkaldırı olarak ortaya çıkan olaylar, sosyal medyanın yaygınlaşması ve kolay ulaşılabilir teknolojinin etkisiyle Libya, Mısır, Suriye başta olmak üzere neredeyse bütün Arap ülkelerini içerisine alan siyasi bir ayaklanmaya dönüşmüştür. Yakın dönemde bağımsızlıklarını kazanan bu ülkeler, doğal kaynakları bakımından dünya rezervlerinin büyük bölümünü elinde bulundurmasına rağmen bu zenginliğini halklar arasında doğru oranda paylaşmamış, halk otoriter rejimlerin gölgesinde temsil mekanizmasını elinde bulunduramamıştır. Soğuk Savaş döneminde büyük güç oyunlarının merkezinde bulunan Orta Doğu bölgesi, etnik çeşitliliğe bağlı çatışmaların da temelinde yer almıştır. Bu nedenle Arap Baharı olarak adlandırılan bu hareketin ortaya çıkması şaşırtıcı bir gelişme olmamıştır. Arap Baharı seyri ve gelişmeleri doğrultusunda kimi kesimler tarafından "Arap Soğuk Savaşı" olarak da adlandırılmıştır.(Ryan, 2012)Domino etkisiyle yayılan bu hareketin gidişatı her ülkede farklı bir şekilde gelişmiştir. Domino etkisiyle yayılan bu hareketin gidişatı her ülkede farklı bir şekilde gelişmiştir.

Arap Baharı'nın bir parçası olarak 2011 yılının Mart ayında Beşar Esad yönetimine karşı başlayan protesto gösterileri, Esad'ın muhaliflere karşı yürüttüğü şiddetli karşılık verme politikasının sonucu olarak kanlı bir iç savaşa dönüşmüştür. Bu mücadele Rusya, Çin ve İran gibi küresel ve bölgesel güçlerin Esad rejimine destek vermesi ile birlikte adeta Soğuk Savaş dönemindeki güç mücadelesini andıran bir boyuta ulaşmıştır. Bugüne kadar on binlerce kişinin hayatını kaybettiği krizde milyonlarca kişi başta Türkiye, Irak, Lübnan gibi bölge ülkeleri ve diğer ülkelere göç etmek zorunda kalarak sığınmacı konumunda bulunmaktadır. Tunus lideri Zeynel Abidin Bin Ali, Mısır lideri Hüsnü Mübarek, Libya lideri Muammer Kaddafi gibi uzun yıllar iktidarda kalmış otoriter liderlerin bile iktidarlarını kaybettiği bu olaylarda Esad rejimi varlığını sürdürmektedir. (Aktaş,2012)

Suriye'de Arap Baharı'nın başlamasının ardından rejim karşıtı eylemler yapan halk örgütlenme faaliyetlerine başlamıştır. Rejim karşıtı muhalefet temel olarak üç gruptan oluşmaktadır. Bunlar, ılımlı muhalefet, Kürt gruplar ve radikal cihatçı gruplardır. İlimli muhalefetin çatı örgütü Özgür Suriye Ordusunun (ÖSO) da bağlı olduğu Suriye Ulusal Koalisyonu(SUK)'dur. Özgür Suriye Ordusu rejim ordusundan ayrılan bir grup asker tarafından 2011 yılında kurulmuştur. (Lister,2016)

Genel olarak ABD üst düzey temsilcileri Suriye Krizi'ne dair uluslararası söylemlerinde muhalefeti desteklediklerini açıkça belirtmiştir. Örneğin ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, Suriye muhalefetine 45 milyon dolarlık bir yardım sözü vermiş, bu yardımın 30 milyon dolarlık kısmının savunma yardımlarından oluşacağını açıklamıştır. 2012 yılının 2 Kasım tarihinde Clinton, Avrupa ziyareti esnasında Konsey'e yönelik temsil hususunda rejime karşı daha geniş katımlı bir muhalefet oluşturulmasına yönelik eleştiriside bulunmuştur. Bu gelişmenin ardından, Suriye Ulusal Konsey'i Doha'da temsil yelpazesini genişletmek amacı ile toplanmıştır. Bu bağlamda SUK başkanlığına Hıristiyan asıllı George Sabra seçilmiştir. Rejime karşı olan tüm muhalefet gruplarından temsilcileri bünyesine dahil eden yapı, Suriye Devrimi ve Muhalefet Güçleri Ulusal Koalisyonu ismi ile yenilenmiştir. (Lister, 2016)

Ülkedeki Kürt gruplar ise diğer muhaliflerden farklı bir yapılanmaya gitmiş, Irak'taki Kürt oluşumunun benzeri bir özerklik modeli amacı ile kendisini diğer muhaliflerden ayrı konumlandırmıştır. Yoğun olarak ülkenin kuzey doğusunda yaşayan kürt azınlıkları, yönetim tarafından uzun yıllar ülkenin parçası olarak görülmemiş ve vatandaşlık hakkı elde edememiştir. Suriye Krizi ile birlikte talep edilen reformlarla, yönetim yaklaşık 300 bin Kürt kökenli Suriyeliye vatandaşlık vermiştir. Şam yönetimi Kürt kökenli Suriyelilerin rejim karşıtı oluşumlara entegre olmasını engellemek amacıyla, bölgede PKK terör örgütü ve PYD ile işbirliğine gitmiştir. (Yavuz, Erdurmaz, 2012)

İlimli muhalefet dışında radikal İslamcı muhalif grupların başında ise IŞİD gelmektedir. Önceki bölümlerde izah edildiği gibi, IŞİD El-Kaide örgütü ile bağlantılı olarak ortaya çıkmıştır. Yöntem ve temsil konularında El-Kaide ile ayrışma yaşamasının ardından örgütle bağlantısı kesilmiştir. El-Kaide'nin Suriye faaliyetlerini ise El-Nusra terör örgütü yürütmektedir. (Güler, 2014)

Kısaca Suriye Esad rejimine karşı yürütülen iç savaşta muhalefet bütün olmaktan çok ayrı ve uzak bir noktadadır. Muhaliflerin ve onları destekleyen ülkelerin çokluğu, birbirlerinden farklı hedeflerinin olması ve ortak hareket edememeleri bu zamana kadar Esad rejiminin ayakta kalmasının en önemli unsurlarından birisi olmuştur. Çok sayıdaki muhalif grubun birbirinden bağımsız yapısı, ülkedeki ayrışmayı derinleştirmiştir. (White, 2013,s.8) Tunus ve Mısır'da geçiş döneminde muhalefete liderlik eden bir aktör olarak ordu öne çıkarken, Suriye'de bu anlamda muhalefete öncülük edebilecek bir lider kurum bulunmamaktadır. Suriye'deki muhalefete bakıldığında rejime alternatif olabilecek güçlü bir liderlik görülmemektedir. Bu bağlamda, Suriye'de muhalefet kanadı dış devletlerin müdahalesi olmaksızın yeni düzende iktidarın ne şekilde oluşturulması gerektiğini belirleyememeleri açısından eleştirilmektedir. (White, 2013, s.9)

4. TÜRKİYE'NİN SURİYE POLİTİKASI

Suriye yaklaşık 911km ile Türkiye'nin en uzun kara sınırına sahip olduğu komşu ülkesidir. (Uzgel,2002) Bu nedenle de yaşanan gelişmeler Türkiye'yi coğrafi, jeopolitik, siyasi, ekonomik açılardan oldukça etkilemektedir. Yani başında 2011 yılından bu yana çoğalarak artan şiddet ve kriz ortamı Türkiye'nin dış politika önceliği haline gelmiştir.

Türkiye, Suudi Arabistan ve Katar ile birlikte Suriye'ye dış müdahaleyi gerekli gören kampta yer almaktadır. İran ile ciddi sorunlar yaşayan Suudi Arabistan, Suriye'de gerçekleşecek olası rejim değişikliğinin İran'ı da zayıflatacağı teziyle bu müdahalenin savunucusu konumundadır. (Kibaroglu, 2011)

Türkiye'nin demokratikleşme çağrılarına cevap vermeyen Suriye'nin ülkedeki ayaklanmalara gösterdiği şiddetin her geçen gün artması, ülke içindeki muhalefeti daha da kıskırtmıştır. Ancak ülkedeki muhalefet birbirinden mezhepsel ayrışma başta olmak üzere coğrafi, siyasi ve etnik olarak da farklıdır ve bu farklılık Esad'a karşı birlik olunmasını güçleştirmektedir. Önceki bölümlerde belirtildiği gibi Suriye'deki en güçlü muhalefet kolu olarak bilinen SUK'un Kürt muhalefete ortak paydası bulunması olasılığı çok düşüktür. Silahlı isyancıların çoğunun ise ÖSO'yla ilişkisi düşük düzeydedir ya da hiç bağlantısı bulunmamaktadır. (Aktaş, 2012)

Türkiye için Suriye Krizi ekonomik zararların yanı sıra ülkede çok büyük bir güvenlik zaafiyeti oluşmasına da sebep olmuştur. Suriye'deki de facto durum terör faaliyetlerinin Türkiye'ye yayılmasına neden olmuştur. Özellikle Suriye'nin, Türkiye ile ilişkilerin gerilmesinin ardından, 1998 yılı öncesinde başvurduğu PKK'ya destek verme politikasına geri döndüğü söylentileri ilişkilerin daha da negatifleşmesine sebep olmuştur.

Türkiye'nin Arap Baharı'nın Suriye'de farklı seyredebileceğini öngörememiş olduğunu belirtmek yanlış olmaz. Mısır, Tunus ve Libya gerçekleşen iktidar değişikliklerinin benzerinin Suriye'de gerçekleşeceğini düşünen Türkiye, politikalarını bu varsayım üzerinden şekillendirmiştir. Türkiye'nin Suriye Krizi'nde rahat dış politika alternatifleri uygulamasını engelleyen en önemli unsurlar; güvenli bölge teklifinin kabul görmemesi, yaşadığı sığınmacı krizi, IŞİD ve PKK temelli terör sorunlarıdır.

Bu şiddetten kaçan Suriyelilere sınırlarını açan Türkiye çok büyük bir sorumluluğun da altına girmiştir. Türkiye sınırlarından giriş yapan her Suriyeli vatandaşa "geçici koruma statüsü" vererek, bu konuda "açık kapı politikası" uygulamıştır. Kasım 2016 tarihi verilerine göre sığınmacılara yaklaşık olarak 6 milyar dolar harcamıştır. (Kap, 2014)

29 Nisan 2011 tarihinde ilk sığınmacı kafilesini kabul eden Türkiye, bu kabulün üzerinden iki yıl geçmeden toplamda 400.000 Suriyeliye şehirde, 600.000 Suriyeliye ise sığınmacı kamplarında ev sahipliği yapar hâle gelmiştir. Bu rakamlarla Türkiye, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin yayınladığı rapora göre sığınmacı Suriye vatandaşlarının en yüksek olduğu ikinci ülke konumunda yer almıştır. Türkiye'nin ilk aşamadaki beklentisi, kabul ettiği sığınmacıların sorunun hızlı bir süreçle çözümlenmesinin ardından ülkelerine döneceği yönünde olmuştur. Ancak ardı arkasına gelen göç dalgaları ve şiddetlenen iç savaş bu beklentinin iyimser bir yaklaşım olduğunun anlaşılmasını sağlamıştır. (Kirişçi,2012) Mevcut kaynaklarını Suriyeli sığınmacılara harcayan hükümet, yardıma muhtaç Türk vatandaşları tarafından eleştirilmektedir. Türkiye, 372 milyon dolar yardım talebiyle BM'nin Bölgesel Müdahale Planı'na dâhil olmasına rağmen, bunun sadece yüzde 32'lik kısmını finanse edilmiştir. (Kap, 2014)Yaşanan sığınmacı krizi Türkiye'ye ekonomik, sosyolojik boyutlarda yükümlülük ve zarar getirirken güvenlik problemi hat safhaya ulaşmıştır. Türkiye

sınırından kitleler halinde sığınmacıların girmesi, çatışmalar nedeniyle topraklarına ateşli unsurların isabet etmesinin yanısıra sınırında PKK uzantısı yapılanmanın güç kazanması, IŞİD terör örgütünün ve PKK'nın ülke içinde birbiri ardına terör eylemleri gerçekleştirmesi problemleriyle karşı karşıya kalmıştır.

Suriye'de patlak veren iç savaştan faydalanarak örgütlenen PYD, merkezi Suriye yönetimi ile girdiği angajman sayesinde kısa sürede Türkiye sınırına yakın bölgelerde nüfuz alanını genişletmiştir. Uluslararası kamuoyunda PYD, PKK'dan ayrı bir yapılanma olduğu ve Suriye'deki Kürtleri temsil ettikleri söylemini geliştirerek kendisine meşruiyet kazandırmıştır. Bütün bu gelişmeler yaşanırken Türkiye'de sonlanan çözüm süreci akabinde PKK terör faaliyetlerini arttırmıştır. Bu dönemde Ankara PYD'yi PKK örgütünün bir uzantısı olarak tanımlamıştır.(Mercan, 2010)

ABD'nin stratejisi temelde Rusya'nın Baas rejimine destek vermesi ve muhalefete karşı hava saldırıları düzenlemesi ile farklılaşmış, destek büyük ölçüde IŞİD ile çatışma halinde olan PYD'ye kaydırılmıştır. IŞİD'in 2014 yılındaki Kobani saldırıları ise ABD desteği için önemli bir kırılma noktası olmuştur. ABD bu tarihten sonra bölgede PYD'ye desteğini hızlandırmıştır. ABD'nin IŞİD'le mücadele kapsamında verdiği hava desteği ve mühimmat yardımları sayesinde PYD bölgede önemli bir konuma gelmiştir. Bu bakımdan, Suriye'deki güç dengesi büyük ölçüde PYD'nin lehine değişmiştir. Rojava olarak adlandırılan Afrin, Kobani ve Cizir'den oluşan bölgeyi kantonlara ayıran PYD yapılanması, 2013 yılında özerklik ilan ettiğini açıklamıştır. (Cumhuriyet) Bu durum Türkiye'nin stratejik kaygılarının artmasına neden olmuş ve PYD tehdit algısında en üst sıraya yerleşmiştir. ABD vasıtasıyla tonlarca askeri teçhizata ulaşan, Türkiye sınırı boyunca etki alanını genişleten yapı, Türkiye'nin Fırat'ın batısının kırmızı çizgisi olduğunu belirtmesine rağmen IŞİD'le mücadele kapsamında Menbiç'e ilerlemiş ve kontrolü ele geçirmiştir. Tüm bu gelişmeler Türkiye'nin Suriye'nin toprak bütünlüğünün sağlanamayacağı endişelerini arttırmıştır.

Bölgede PKK güçlenirken Türkiye için büyük tehdit unsuru olan bir başka aktör IŞİD ortaya çıkmıştır. Bir yandan PYD'nin diğer yandan IŞİD'in egemenlik iddiaları Türkiye için Suriye kaynaklı tehditlerin artmasına neden olmuş, adeta Esad rejiminin oluşturduğu tehdidi gölgede bırakır hale gelmiştir. (Güler, 2014)

Türkiye'de gerçekleşen çok sayıda terör eylemi ve yaşanan kayıplar Ankara'nın bölgeye müdahalesini zorunlu hale getirmiştir. Bu bağlamda, Türkiye BM'nin IŞİD'le mücadele kapsamında almış olduğu kararlar ve BM Sözleşmesi'nin 51. Maddesini gerekçe göstererek Fırat Kalkanı Operasyonu'nu 24 Ağustos 2016 tarihinde ÖSO ile birlikte başlatmıştır. (BBC) Türkiye'nin uçuşa yasak güvenli bölge talebi kabul görmemiş, Suriye'deki iç karmaşa Türkiye'deki terör faaliyetlerini tetiklemiştir. Fırat Kalkanı Operasyonu Türkiye için gerekli bir aksiyon haline gelmiştir.

Bu kapsamda, Türkiye ÖSO ile yürüttüğü operasyonda IŞİD kontrolündeki El-Bab ve Cerablus bölgelerini kısa sürede ele geçirerek bölgeyi terör unsurlarından temizlemiştir. Böylelikle bir anlamda Türkiye'nin istediği güvenli bölge "de facto" olarak kurulmuştur. Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından 29 Mart 2017 tarihinde hareketin tamamlandığı ve başarılı olduğu açıklanmıştır.(Habertürk)

Operasyonun tamamlanmasının ardından Ankara bölgede bir sonraki hedefinin Menbiç olduğunu açıklamıştır. Menbiç bölgede bir çok yönden stratejik öneme sahiptir. Bu bakımdan Türkiye, PYD'nin faaliyetlerindeki kırmızı çizgisinin PYD'nin Fırat Nehri'nin batısına geçmemesi olarak belirtmiştir. Ancak PYD, IŞİD'le mücadele kapsamında Fırat'ın batısında yer alan Menbiç'in kontrolünü ele geçirmiştir. Türkiye sınırına sadece 40 kilometre uzaklıkta bulunan Menbiç kentinde iç savaş öncesi yapılan nüfus sayımına göre yaklaşık 100 bin kişi yaşamaktadır. Çoğunluğu Sünnilerin oluşturduğu kentte Arap ve Kürtler yaşamaktadır. Kent ilk olarak, 2014 yılında IŞİD'in kontrolüne, 2016 yılında ise ABD'nin desteği ile Kürt grupların oluşturduğu Suriye Demokratik Güçleri'ne (SDG) bağlı Menbiç Askeri Konseyi'nin denetimine geçmiştir. (BBC)

Ankara yönetiminin PYD'nin Menbiç'teki varlığı konusundaki en önemli tehdit kaygısı PYD kontrolündeki Afrin ve Kobane bölgelerinin birleştirilerek Suriye'nin kuzeyinde bir Kürt koridoru oluşturulması ihtimalidir. Türkiye, Menbiç'in IŞİD'ten temizlenmesinin ardından PYD'nin kenti bırakması çağrısında bulunmaktadır. Kürt gruplar için de kantonların etkileşimi açısından stratejik olarak yüksek öneme sahip bölge hala PYD kontrolünde bulunmaktadır. Türkiye'yi Suriye'nin kuzeyindeki PYD oluşumuna odaklanmasına neden olan en önemli sebep, uzun vadede PYD'nin

bölgede etkin bir aktör haline gelmesi olasılığdır. Bu durumda PYD, Türkiye'deki PKK yapılanması ile bağlantılı, uluslararası sistemde etkin ve meşru bir aktör haline gelerek güney sınırı boyunca Türkiye ile komşu olabilecektir.(Gürson, 2016)

Türkiye açısından operasyonların temel amacı, sınırında güvenli bölge oluşturarak sığınmacı akınlarını Suriye'de tutulmasını sağlamak ve Türkiye içindeki sığınmacıların da bu bölgeye dönüşünü sağlamaktır. Ayrıca, IŞİD terör örgütünü sınır bölgesinden temizlemek, PYD'nin nüfuz alanındaki birbirinden ayrı bölgelerini birleştirmesine engel olmaktır. (Gürson, 2016) Bu güvenlik hedefleri doğrultusunda Türk ordusunun Suriye'de yeni bir operasyon yönetip yönetmeyeceği önümüzdeki dönemde netlik kazanacaktır. Ancak, şüphesiz Türkiye böyle bir müdahale öncesinde bölgedeki büyük güçler, ABD ve Rusya ile uzlaşmalıdır. Türkiye-ABD güvenlik ortaklığının Suriye Krizi ile ne şekilde değiştiğinin analizi açısından ABD'nin Suriye politikasının incelenmesi önem arz eder.

5. ABD'NİN SURİYE POLİTİKASI

Arap Baharı süreci boyunca Obama yönetiminin Suriye Krizi istisna olmak üzere net bir tavır takındığını ifade etmek yanlış olmaz. Genel söylem olarak yönetim, ilk günden itibaren protestoculara karşı şiddet kullanılmaması gerektiğini ifade ederken halkın evrensel insan hakları ile ilgili taleplerine saygı duyulması gerektiğinin altını çizmiştir. Washington genel açıklamalarında, merkez yönetimlere reform baskısı yaparken bölgede değişimin kaçınılmaz olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda, ABD Bush yönetiminin bölgede yarattığı olumsuz imajın farkında bir tavır seğileyerek temelde imaj kaygısına dayanan açıklamalarda bulunmuştur. ABD, Irak ve Afganistan'daki negatif imajı nedeniyle bölgede yaşanan gelişmelerde ön planda olmak istememiş, bunun yerine "arkadan liderlik" (leading from behind) politikası benimsemiştir. Bu politikanın ilki Libya örneğinde görülmüş, Libya'daki faaliyetlerde Fransa öne çıkarılmıştır. Suriye'de başlayan ayaklanmalarda ise ilk dönemde ağırlık Türkiye'ye verilmiştir. (Oran, 2013, s.332)

ABD Suriye'deki krizin başlangıcında sürecin Arap Baharı hareketinden etkilenen diğer bölge ülkelerindeki gibi akacağı öngörmüştür. Ancak, muhalefetin renginin ve Esad rejiminin bu hareketlere karşı verdiği tepkilerin seyrinin değişmesinin ardından bölgede demokratikleşme yanlısı tutumu doğrultusunda tavır sergilemiştir. Obama'nın Suriye politikasının çok tutarlı seyretmediği tespitini yapmak yanlış olmaz. Esad rejiminin akibeti konusunda önce Esad rejiminin gitmesi gerektiğini belirtmiş, sonra Esad yönetiminin dahil olduğu bir geçiş sürecine sıcak yaklaşmış ve konuya net bir yaklaşım getirmeyerek muğlak açıklamalarda bulunmuştur.

Obama yönetimi Esad rejiminin ayaklanmaları kimyasal silah kullanarak bastırma ihtimali doğrultusunda bu konuda açıklama yapmıştır. Nitekim 2012 yılında yayınlanan raporlarda Esad rejiminin büyük miktarda kimyasal silah transferi yaptığı ve kullanıma hazır hale getirdiği bilgisi üzerine ABD bu konunun kendisi için "kırmızı çizgi" olduğunu belirtmiştir. Böyle bir durumda ABD'nin askeri müdahalede bulunacağı söylemlerini yinelemiştir. Obama'nın uyarılarına rağmen, Suriye ayaklanmalarının bastırılmasında bir dizi kimyasal silah kullanımına başlamıştır. Ağustos 2013'teki saldırıda 400'ü çocuk toplam 1.400'ü aşkın sivil hayatını kaybetmiştir.(Blewitt, 2013) Dışişleri Bakanı John Kerry'nin konuyla ilgili sert açıklamaları bölgede Amerikan askeri müdahalesinin olacağı izlenimi yaratsa da Obama anında müdahale başlatmak yerine, olayı Kongre'nin onayına sunmuş ve Kongre böyle bir girişimi desteklemeyeceğini belirtmiştir. Bu sebeple Obama'nın Suriye'de kimyasal silah kullanımı konusundaki politikası başarılı bir yaklaşım olmamıştır. (Blewitt, 2013)

Kimyasal silah kullanımı ile ilgili gelişmenin ardından gündeme gelen diğer bir konu ABD'nin Esad'ı devirmek için Suriye direnişçilerine yaptığı yardımı sürdürüp sürdürmeyeceği konusu olmuştur. 2012 yılında Obama pek çok kişi için şaşırtıcı bir hamle olarak değerlendirilen bir karar almıştır. Dışişleri Bakanı, Savunma Bakanı ve CIA Direktörü'nün tavsiyesinin aksine Suriye isyancılarına sağladığı büyük yardımlardan vazgeçmiştir. Temelde Obama, Esad'ın gitmesi yönündeki tutumunu değiştirmemiştir. Amerikan desteklerinin kabul edilebilir bir maliyetle Esad'ın yönetimi bırakmasını sağlayıp sağlayamayacağını sorgulamıştır. Obama için Esad, Kaddafi'nin Libya'sından farklı olarak, etkili bir orduyla savaşmaya istekli ve İran, Rusya gibi önemli müttefikleri olan bir lider konumunda yer almaktadır. Obama açısından Esad'ın Amerikan destekli bir çaba ile görevden alınması girişimi, ABD'nin Esad'ın müttefiklerini direkt karşısına almasına sebep olabilecek kötü bir politika olarak değerlendirilmiştir. (Şen,2013)

Obama'nın Suriye ayaklanmasına gösterdiği temkinli politika terör örgütü IŞİD'in ortaya çıkışı ile değişmiştir. IŞİD'in sahneye çıkmasından sonra Obama, örgütle mücadelede kapsamındaki politikasını bölge usunsurları ile mücadele edilmesi ve hava operasyonları yürütülmesi olarak açıklamıştır. ABD Kongresi bu doğrultuda, 02 Aralık 2014 tarihinde çıkardığı yasa ile 31 Aralık 2016 tarihine kadar bölgeyi korumak adına Irak hükümeti ile ilişkili bulunan güvenlik güçlerini eğitime izni vermiştir. (Güler, 2014) ABD Başkanı Obama IŞİD'le mücadele kapsamında yol haritasını, kara birliği ile olmasa da bölgeye doğrudan Amerikan müdahalesi yapılması ve isyancılara destek verilmesi olarak belirlemiştir. Başlangıçta, IŞİD'e karşı Amerikan desteği Irak'ın Erbil kentindeki ABD diplomatik personeli ve dini bir azınlık olan Yezidileri korumak amacıyla hava saldırısı ile sınırlı olmuştur. Hava saldırıları ABD'nin bölgeden çekilmesinden bu yana Irak'a ilk doğrudan müdahalesi olmuştur. Obama "ABD'yi Irak'taki bir başka savaşa daha sürüklemeyeceğim" taahhüdüne sadık kalmak amacıyla ABD müdahalelerini dikkatli ve sınırlı tutmaya çalışmıştır. (Pearl,2010)

Suriyede'ki çatışmanın bölgedeki önemli ABD müttefikleri olan Türkiye, Ürdün ve Irak üzerinde etkileri olmuştur. Bu endişeler ABD için oldukça önemlidir olmakla beraber hiçbirisi doğrudan ulusal tehdit değildir ve Amerikan güvenliğinin ya da ekonomik refahın korunması konusundaki temel çıkarlarının önüne geçmemiştir. ABD çıkarlarına yönelik tehditler IŞİD'in yayılması ile arttıkça ABD aksiyonları da artmıştır. Ancak bu aksiyonlar ABD kuvvetlerinin direkt müdahalesinin olmadığı nitelikte olmuştur. (Kurtbağ, 2015)

Obama'nın Suriye stratejisi müdahaleden kaçınılan "mevzilenme stratejisi" olarak adlandırılabilir. ABD krizin çözümünde bölgesel aktörlerin insiyatif alması gerektiği görüşünü benimsemekte ve olası risklerin onlar tarafından alınması gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca, krizin tarafı olan güçlerin arasındaki sorunların uluslararası kurumlar aracılığı ile çözülmesi yönünde tavır takınmaktadır. Bölgedeki müttefiklerinin sorunlarına ise adeta göz yummaktadır. Bu anlamda ABD'nin politika uygulamalarından "çözumsuzlük" siyasetini benimsediği sonucuna varılabilir. (Kurtbağ, 2015)

4.1. ABD'nin Gözünden Suriye Krizi'nde Türkiye'nin Rolü

Türkiye ve ABD, Suriye Krizi'nin ilk dneminde tavır sergileyerek Esad rejimine karşı olduklarını belirtmiştir. Esad'ın Rusya ve İran'dan gördüğü destek, bölgede ortaya çıkan IŞİD unsuru gibi farklı değişkenlerle Esad yönetimi tahmin edilenin aksine yönetimi bırakmamış; durum, iki ülkenin de politikasına uygun gelişmemiştir. Aynı şekilde Suriye'de geçiş sürecinin ne şekilde seyretmesi gerektiği ve Esad rejiminin değişmesi durumunda yerine geçecek muhalif grup ve ülke yapısı hakkında uluslararası bir uzlaşa sağlanamamıştır. Genel anlamda Suriye Krizi'nde Türkiye'nin ABD'den beklentisi ABD'nin hem askeri hem de siyasi olarak sorunda daha fazla yer alması gerektiği yönünde olmuştur. Ancak, ABD Irak savaşında yaşanan prestij sorunları, ekonomik problemler, Irak'ın istenilen geçiş sürecini gerçekleştirmemesi gibi tecrübeler nedeniyle Suriye'deki sürece oldukça temkinli yaklaşmıştır. ABD Suriye ayaklanmalarının ilk gününden itibaren ülkede muhaliflere karşı kimyasal silah kullanımının kırmızı çizgisi olduğunu belirtmesine rağmen; 21 Ağustos 2013 tarihinde Suriye'nin kimyasal silah kullandığının kanıtlanması neticesinde hiç bir somut adım atmamış, bölgeye müdahalede bulunmamıştır.(Gürson,2016)

Bu durum tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de ABD'nin Suriye politikasına duyulan güveni ciddi ölçüde sarsmıştır. Obama yönetimi bölgede terör unsurlarının yayılmasının ardından ise ilk dönemdeki söylemlerinin aksine Esad rejiminin akibeti konusunda acele bir tavır takınmamıştır. Türkiye için ise Esad rejimi tehdit sıralamasında, karşılaştığı sığınmacı sorunu, IŞİD ve PKK odaklı terör saldırıları, FETÖ odaklı 15 Temmuz darbe teşebbüsünün ardından geride kalmıştır. Bu bakımdan temelde Esad rejiminin akibeti konusunda aynı noktada olduğu söylenebilen Türkiye ve ABD, terör örgütleri ile mücadele yöntemi konusunda ayrışmaktadır. IŞİD terör örgütünün bölge için büyük tehdit unsuru olduğunu kabul eden taraflar, mücadelenin yürütülmesinde destek verdikleri aktörler açısından ayrışmaktadır. ABD'nin destek verdiği PYD ve onun askeri kanadı YPG, NATO müttefiki Türkiye'nin yıllardır uğraştığı PKK terör örgütünün Suriye yapılanmasıdır. Ancak ABD PYD'nin ayrı bir yapılanma olduğunu kabul etmektedir. PKK'yı terör örgütü olarak kabul eden ABD, PYD'yi farklı bir yapı olarak tanımlamaktadır. (Tepeciklioğlu,2015)

ABD, IŞİD'le mücadele kapsamında insiyatif olarak örgütün gücünü azaltmak için Irak'ta Irak hükümeti ile iş birliği yapmıştır. Suriye'de ise başta Türkiye ile ılımlı muhalefetin desteklenmesi noktasında ortak hareket etmiş ancak bunun rejim ve özellikle IŞİD'le mücadele konusunda yetersiz

kalması nedeniyle bölgedeki PYD ve askeri kanadı YPG ile ortak hareket etmeye başlamıştır. Bu bağlamda, Kürtler hem Irak hem Suriye’de ABD politikasının en önemli müttefiklerinden birisi haline gelmiştir. Kürtlerin ABD ile yakınlaşması NATO müttefikleri Türkiye ile güven hususunda ayrışmasına sebep olmuştur. Bölge politikalarında ABD’nin NATO müttefikleri Türkiye yerine, Türkiye’nin en kritik güvenlik sorununu oluşturan ve yıllardır bu kapsamda ciddi mücadeleler verdiği bir aktörün organik bağı bulunan bir örgütü kendisine müttefik olarak konumlandırması Türkiye açısından büyük şok yaratmıştır. Zira seçilen müttefikin silahlandırılması doğrudan Türkiye’nin güvenlik probleminin derinleşmesi anlamına gelmektedir. Türkiye bu noktada önceki bölümde bahsedildiği gibi kendi güvenliğini kendi tesis etme yoluna giderek Fırat Kalkanı Operasyonu’nu yürüterek tehdit dengesi yapmıştır.

Bu operasyonların Menbiç merkezli yürütülmesi durumunda Türkiye-ABD ilişkilerinin nasıl şekilleneceği belirlenecektir. Türkiye Fırat Kalkanı Operasyonu’nda bölgenin IŞİD kontrolünde olması nedeniyle IŞİD’le mücadele kapsamında ABD’den destek görmüştür. Her ne kadar Türkiye operasyonda PYD güçlerini hedef almış ve bombalamış olsa da ABD olayda taraf olmak durumunda kalmamıştır. Ancak, Menbiç’in PYD kontrolünde bir bölge olması durumun farklı gelişeceği izlenimi yaratmaktadır. Denilebilir ki olası bir Menbiç müdahalesi Türk-Amerikan ittifakının ya da ayrışmasının rengini belirleyecektir.

ABD Suriye Krizi çözümü noktasında, PYD ve Türkiye’yi çözüm masasına oturtmayı planlamaktadır, ancak bu olasılık ülkesinde PKK sorunu ile yıllardır yoğun bir şekilde uğraşan Türkiye açısından mümkün görünmemektedir. Bu bakımdan Türkiye-ABD ilişkilerinin kritik bir süreçten geçtiği tespitini yapmak yanlış olmayacaktır. ABD ve Türkiye güvenlik ortaklığındaki ayrışmanın en önemli yansımalarından birisi 6 Şubat 2015 yayınlanan Ulusal Güvenlik Stratejisi raporundan analiz edilebilir. Beyaz Saray’ın yayınladığı yeni güvenlik stratejisinde Türkiye’den sadece ilişkilerin dönüşümünün devam ettiği bir ülke olarak ele bahsetmiştir. Suriye krizinde devlet olmayan kurumlarla (non-state actors) mücadeleye devam edileceği belirtilerek, Kürt gruplarla işbirliğine atıfta bulunulmuştur. (2010) Bu nedenle müttefik ilişkilerinin dönüştüğü yorumunu yapmak yanlış olmaz.

5. SONUÇ

Soğuk savaş döneminde güvenlik kaygısı ile şekillenen Türkiye-ABD ilişkileri, bu dönemin sona ermesinin ardından ortak tehdit ve ortak güvenlik kavramlarının yok olması ile yeni bir tanıma gereksinim duymuştur. 1990’lı yıllarda ilişkilerin tanımında kullanılan “stratejik ortaklık”, ABD’nin özellikle Orta Doğu politikasında Türkiye’nin güvenlik beklentilerinin karşılanmaması bakımından hayal kırıklığı yaratmıştır. Özellikle 1 Mart tezkeresinden sonra kavramın işlevini yitirdiği ve ikili ilişkilerin yeni bir tanıma ihtiyaç duyduğu belirgin hale gelmiştir. Obama döneminde yeni çabalarla geliştirilmeye çalışılsa da “model ortaklık” kavramında beklentiyi karşılayamamıştır. ABD’nin Suriye Krizi özelindeki tutumu, Türkiye-ABD güvenlik ortaklığının ortaklıktan ziyade ayrıştığını göstermektedir. Washington NATO müttefiklerinin güvenlik kaygılarına göz yummakta ve Krizin çözümünde politika maliyetini bölge ülkelerine yıkmaktadır. İşbirliği, ortak çıkar ve ortak değer vurgusu ile geliştirilen “model ortaklık” Türkiye-ABD ilişkilerinin tanımında oldukça yetersiz kalmaktadır.

1991 ve 2003 merkez Irak’ın yıkılması Suriye’deki facto oluşuma sebebiyet vermiştir. Henry Kissinger’in yıllar önce söylediği Orta Doğu’da Mısır’sız savaş Suriye’siz barış olmaz” sözü son dönemdeki gelişmelerle doğrulanmaktadır. Irak’taki gelişmelerin ardından Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi hukuki statü kazanmıştır. Bölgedeki güç boşluğu bir çok terör örgütünün beslenmesine neden olmuştur. IŞİD, El-Nusra gibi devlet dışı aktörler politika belirleyici rol üstlenmiştir. IŞİD bölgede adeta bir İngiliz anahtarı görevi görmektedir. Her aktör için ayrı bir işleve hizmet eden IŞİD, bölgesel rekabetinin bir aracı haline gelmiştir. Irak ve Suriye gibi birbirleri ile etkileşim halinde bulunan iki ülke Arap Baharı’nın ardından kaotik bir sürece girmiş ve bu süreçten en fazla etkilenen ülkeler olmuştur. Devlet dışı aktörlerin türediği ve merkez otoritelerinin aşındığı bu dönemde, Suriye’de yaşanan olaylar Yugoslavya’nın başına gelenleri hatılatmaktadır ve ülkenin balkanlaşma sürecine gireceği düşünülmektedir. Söz konusu bir bölünme durumunda Rojava’da bir Kürt devletinin Irak Kürdistan’ı ile birlikte ortaya çıkacağı ve bunun da Türkiye’nin güney doğusunda yoğun Kürt nüfusa sahip olan bölgelerdeki ayrılıkçı tansiyonu arttırabileceği endişesi doğmaktadır.

Önümüzdeki günlerde Menbiç bölgesi üzerinden yaşanan tartışmalar devam edecek gibi gözükmektedir. Türkiye'nin ABD'yi Suriye'deki maliyetleri yüklenmek zorunda bırakacak politikalar oluşturması yararlı olacaktır. Bölgede büyük güçlerin tutumu da önem arz etmektedir. ABD, Menbiç'in PYD kontrolüne geçmesi sürecinde IŞİD'le mücadele kapsamında örgüte açık destek vermiştir. Rakka operasyonlarında da bu desteği sürdürmekte ve Suriye Krizinde PYD'yi önemli müttefiki olarak görmektedir. Bu aşamada belirtildiği gibi en önemli sorun, Menbiç'e olası bir Türkiye müdahalesinde ABD'nin NATO müttefiki Türkiye'ye mi yoksa en başından beri bölgede desteğini esirgemediği PYD'ye mi destek vereceği hususudur. Türkiye'nin bölgeye aktif müdahalesi durumunda ABD-Türkiye ortaklığı test edileceği önemli günlerden geçecektir. Trump'ın IŞİD'le mücadelenin öncelikli hedefi olacağını belirtmiş olmasına rağmen henüz bölgeye yönelik politikaları netlik kazanmamıştır. IŞİD'le mücadele konusunda gelinen noktada Rakka'nın alınması önem kazanmıştır. Lakin ABD'nin bu operasyonu Türkiye'nin terör örgütü olarak gördüğü PYD ile mi yürüteceği yoksa NATO müttefinin önceliklerini göz ardı etmeyerek müşterek hareket edip etmeyeceği önümüzdeki günlerde netlik kazanacaktır.

KAYNAKÇA

- Aktaş, M. (2012). Arap Baharı Ortadoğu'da Demokrasi Arayışı ve Türkiye Modeli, Nobel Yayınları.
- Albright, M. "U.S.-Turkey Relations: A New Partnership", Independent Task Force Report, c. 6.
- Blewitt, Richard. (2013) "The United Nations in Syria and the Responsibility to Protect", Caribbean Journal of International Relations & Diplomacy. c.1. s.4:39-47.
- Boys, J. (2014) "Exploiting Inherited Wars of Choice: Obama's Use of Nixonian Methods to Secure the Presidency". American Politics Research. c.42.,:815-840.
- Ermağan, İ. (2012) "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde ABD Dış Politikası-Obama Dönemi ve Ak Parti". Elektronik Siyaset Bilim Araştırmaları Dergisi, c.3. s.2.: 21-33.
- Ford, P. (2010)"Yes We Can" or "Yes We Did?". Journal of Black Studies, c.40, s.3 :462-483.
- Fuller, G. (2012). Turkey and the Arap Spring,Bozorg Press.
- Güler, M. A. 2014. IŞİD Kara Terör,Kaynak Yayınları.
- Gürler, A. İ. 2005. Büyük Ortadoğu Projesi ve Bush Doktrini,İstanbul,IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Gürson,A.P..2016. Büyük Güçlerin Suriye Planı,Kripto Yayınevi.
- Kap, D. (2014) "Suriyeli Mülteciler: Türkiye'nin Müstakbel Vatandaşları", Akademik Perpektif Dergisi. (Aralık, 2014): 30-36
- Kıbaroğlu, M. (2011) "Arap Baharı ve Türkiye". Adam Akademi Dergisi C.2: 26-36.
- Kurtbağ, Ö. (2015)"Obama Döneminde Türk-Amerikan İlişkileri: Model Ortaklıktan Eksen Kaymasına İniş Çıkışlar ve Ayrışan Çıkarlar". Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi,c.3. s.2: 185-207.
- Larrabee, S. (2011)"The 'New Turkey' and American-Turkish Relations". Insight Turkey, c. 13: 1-9.
- Lister, C. (2016)"The Free Syrian Army: A decentralized insurgent brand". Brookings Institute Center for Middle East Policy. c.26:1-40.
- Mercan, H. (2010)"Beşar Esad Dönemi Suriye Dış Politikasında Süreklilik ve Değişim". Akademik Orta Doğu Dergisi. c.4, s.2.:103
- Ryan, C. (2012) "The New Arab Cold War and the Struggle for Syria". Middle East Report . c.262.: 28-36
- Şen, Y. (2013) "Suriye'de Arap Baharı", Yaşam Dergisi. c.23: 54-79.
- Tepecikoğlu, O. (2015) "Teoriden Pratiğe: Suriye Krizi ve Uluslararası Toplum". Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,c.70: 161-182
- Uzgel, İ. ve diğ. 2002. Türkiye'nin Komşuları, Ankara, İmge Yayınevi.
- Yavuz, C. Erdurmaz, S. 2012. Arap Baharı ve Türkiye Orta Doğuda Kırılan Fay Hatları,Berikan Yayınevi.
- Yılmaz N. (2010) "Stratejik Ortaklıktan Model Ortaklığa: Türkiyenin Bağımsız Dış Politikasının Etkileri",Türk Dış Politikası Yıllığı : 551-577
- "Antalya'da Değişim İçin Suriye Konferansı", Cumhuriyet Gazetesi, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/253806/Antalya_da_Degisim_icin_Suriye_Konferansi_.html [25.01.2017]
- "Fırat Kalkanı'nda en zorlu cephe: El Bab", BBC, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38398785>
- US National Security Strategy", <http://nssarchive.us/national-security-strategy-2010>